

**Eesti
Roheline
Liikumine**
Estonian Green Movement-FoE

ERL INFOKIRI

NOVEMBER 2016

- Nafta vs põlisrahvas - kumb on olulisem?
- MürGINE mikroplast – teekond sinu dušigeelist merre ja sealt sinu taldrikule
- Keskkonnakaitse ja inimõiguste puutepunktid
- Kuidas rääkida lastele keskkonnateemadest?
- Põnevat lugemist, vaatamist • Osale

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nimle all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

NAFTA VS PÖLISRAHVAS - KUMB ON OLULISEM?

Autor KAI ALLIKAS
ERL-i projektijuht

USA põhjaosas on tekkinud suur huvide konflikt Ameerika põlisrahvaste ja naftatoru ehitavate inimeste vahel. Naftatoru ehitamise eesmärgiks on vahetada välja praegu toimiv raudteetransport, mis võimaldaks transportida naftat Chicagoosse suuremas koguses ja kiiremini. Projekti maksumus on hinnanguliselt 3,8 miljardit dollarit ning maa-aluse toru pikkus umbes 1886 km.

Politsei laseb oma maa kaitsjaid tulekustutusvahu ning kummikuulidega. (Foto: Twitter)

Vastasseis põlisrahvaste ja projekti planeerijate ning kohaliku võimu vahel on läinud pingeliseks. Protestijaid on sadade kaupa vahistatud, nende vastu on kasutatud agressiivseid meetodeid (lukustatud väikestesse ruumidesse, alandavalt läbi otsitud, kasutatud kinnivõtmiseks liiga jõulisi meetodeid, pritsitud pisargaa-siga, tulistatud inimesi ja loomi kummikuulidega jne), mis on niigi keerulist olukorda pingestanud. Juba on ka täitunud nende esimene hirm: osa nende pühast maast on juba üles kaevatud, nüüd võitlevad nad vee kaitsmise eest.

Mida kumbki pool tahab?

Firma Energy Transfer, mis toru ehitab, soovib saada kiiremat võimalust suurte naftakoguste transportimiseks. Projekti eestvedajad lubavad kohalikele tööd juurde tuua, seda vähemalt ehituse perioodiks.

Põlisrahvas buldooseri vastu. (Foto: Robyn Beck/AFP/Getty Images)

Standing Rock'i Siuu Hõim, kes kaitseb oma esivanemate maid, tahab, et need jääks puutumatuks. Lisaks näevad nad naftatoru ohtu nii keskkonnale kui nende kultuurile. Kuna toru on planeeritud minema Missouri jõe alt neist ülesvoolu, siis igasugune

Põlisrahvas buldooseri vastu. (Foto: Robyn Beck/AFP/Getty Images)

Mis on konflikti põhjuseks?

Käesoleva aasta aprillist saadik on põlisrahvad aktiivselt vastu seisnud nii naftatoru ehitamisele nende esivanemate matmis- kohadele kui ka variandile, mille kohaselt peaks toru minema jõe alt (nende elukohast ülesvoolu). Alale, kuhu plaanitakse toru ehitada, on nad loonud rahumeelse palvelaagri. Algselt pidi toru läbima paika, kus see oleks ohustanud linna, kus elavad peamiselt valged jõukad inimesed. Seda seepärast, et see oleks olnud lühem tee. See aga ei olnud linnaelanikele sobilik, seega tõsteti marsruuti ümber, põlisrahvaste reservaadist vaid 1,5 km kaugusele.

leke on neile ohtlik. Jõgi on neile oluliseks ökosüsteemiks, mille teenuseid nad iga päev kasutavad, ning magevee allikaks ligi 10 miljonile inimesele allavoolu, mitte ainult indiaanlastele. Aktivistid kutsuvadki end pigem vee kaitsjateks kui protestijateks.

Naftatorust on siiski huvitatud suur hulk kohalikke farmereid, kes oma maa müügist loodavad suurt tulu teenida. Aga on ka neid, kes on pahased, et ilma neilt nõu küsimata lubati nende maadelt naftatoru läbi viia.

Kas naftatorud on ohtlikud?

Torude ettevõtted väidavad, et torud on ohutud ja õnnetusi juhtub vähe, eriti kui võrrelda alternatiividega nagu raudteetransport ja veoautod. Samas õnnetusi juhtub ja lekked on sagedased, lekete asukohti teinekord raske märgata ja nii imbib keskkonda märkimisväärt kogus naftat. Lisaks on veel mängus inimlik ahnus, kus ebaseaduslikult lõhutakse torusid, et naftat kätte saada, aga parandamine jäetakse kellelegi teisele.

Foto: Robyn Beck/AFP/Getty Images

Lekked võivad olla väiksed, aga on ette tulnud ka torude purunemist, mis klassifitseeruvad juba looduskatastroofi alla. Näiteks 2013. aastal purunes toru, mille tagajärjel valgus Põhja Dakotas kohaliku farmi maadele üle kolme miljoni liitri naftat. Sarnane õnnetus juhtus ka 2010. aastal, kui Michiganis voolas Kalamazoo jõkke pea sama suur kogus naftat. Selle koristamiseks kulus aastaid ja kuludeks hinnati üle miljardi dollari. Lisaks on naftatorudel kindel eluiga, aga ettevõtted üritavad neid kasutada võimalikult kaua, suurendades nii õnnetuste riski. Nt Aafrikas Nigeri deltas on looduskeskkond naftalekete tõttu tõsiselt ohus. Seda eelkõige seetõttu, et puudub poliitiline tahe olukorraga tegeleda.

Mida USA võimud sellest arvavad?

Presidendiametist peatselt lahkuv Barack Obama on viimaks andnud lootust, et kaalutakse veel võimalusi paigutamaks toru teise kohta, jõest kaugemale. Hillary Clintoni lühike kommentaar antud küsimuses oli, et rahvuslikes infrastruktuuriprojektides tuleks kuulata kõikide häält ja võtta arvesse kõiki vaateid. Donald Trump pole sel teemal sõna võtnud, aga on tuvastatud tema lähedane rahaline seotus naftatoru operaatoriga.

Miks see lugu oluline on?

1) Vähemuste arvamust ei peeta nii oluliseks. Sellistes kokkupuudet esineb rohkem vägivalda, inimõiguste rikkumisi ja vale- tamist. Samuti on ka meedia tähelepanu tavaliselt kuskil mujal, mis laseb ettevõtetel tegutseda nii, nagu neile sobib – business as usual. Põlisrahvad peavad USAs tihti võitlema õiguste eest, mis valgetele on enesestmõistetavad. Seetõttu ei ole probleemiks ainult naftatoru ja keskkonnareostuses, vaid ka inimõiguste rik- kumine.

Põlisrahvas ühismarsil. (Foto: Stringer/Reuters)

2) Kliimamuutused on tõsine oht kogu maailmale. Pariisi kliima- leppe valguses tundub pikaajalistesse fossiilsete kütuste projek- tidesse investeerimine veelgi lühinägelikum. Seda eriti juhul, kui on ette näha, et see toob kaasa lisaks kliimamuutustele ka teisi keskkonnaprobleeme.

3) Selliste suurte projektide puhul on kogukondade kaasamisel oluline roll, mida antud juhul ei täidetud. Demokraatlikes ühis- kondades on mõeldamatu, et valitsused (ja suurkorporatsioonid) teostavad endale antud võimu ilma kohalike huvisid arvesta- mata, inimesi kaasamata ning sealhulgas paljusid inim- ja kesk- konnaõigusi rikkudes.

Lisalugemist:

Dakota pipeline protesters set for «last stand» on banks of Mis- souri river. The Guardian

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/31/north-dakota-access-pipeline-protest-last-stand>

Dakota Access pipeline: Native Americans allege cruel treat- ment. The Guardian

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/29/dakota-access-pipeline-native-american-protesters>

«We are protectors, not protesters»: why I'm fighting the North Dakota pipeline. The Guardian

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/aug/18/north-dakota-pipeline-activists-bakken-oil-fields>

North Dakota Oil Pipeline Battle: Who's Fighting and Why. The New York Times

<http://www.nytimes.com/2016/11/02/us/north-dakota-oil-pipe-line-battle-whos-fighting-and-why.html>

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Eesti
Roheline
Liikumine
Estonian Green Movement

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Eesti
Roheline
Liikumine
Estonian Green Movement

MÜRGINE MIKROPLAST – TEEKOND SINU DUŠIGEELIST MERRE JA SEALT SINU TALDRIKULE

Autor MERILIIS KOTKAS
ERL-i liige

Me ehk ei tulegi selle peale, aga iga päev hambaid pestes või dušigeeli kasutades võime enese teadmata aidata kaasa mere saastumisele plastikuga. Poes müüdavad hügieeni- ja ilutooted sisaldavad peenikest plastipuru või plastgraanuleid, mida me endale koos tootega pahaaimamatult peale määrimise või suhu paneme. Mikrosaaste meres on tõusev keskkonnaprobleem, millest paljud inimesed pole kuulnudki. Mida see mikroplast endast täpsemalt kujutab, miks lisatakse seda meie igapäevatoodetesse ja kas ta on ka ohtlik? Kõigest sel-
lest siin artiklis juttu tulebki.

Mis on mikroplast?

Mereprügi võib laias laastus jagada kaheks: makroprügi (suurem kui 5 mm) ja mikroprügi (väiksem kui 5 mm). Kilekotid, pudelid, pakendid – seda makroprügi me kõik tunneme. Hoopis teine lugu on salakavala ja meile silmaga raskesti eristatava mikroplastiga.

Mikroplastid (ing k microbeads, microplastic) on väga väikesed (alla 5 mm) plastist osakesed, mida kasutatakse meie igapäevatoodetes. Sellised osakesed võivad olla eri suuruse, kuju ja värviga. Toodetesse lisatakse peenikest pea nähtamatut plastipuru ja ka suuremaid nähtavaid plastgraanuleid. Enim kasutatakse tööstuse poolt polüetüleen (PE) ja polüpropüleen (PP). Üks näopesugeel võib sisaldada kuni 330 000 plastiosakest.

Merre jõudnud mikroplast ei ole ainult ümara kujuga, see võib olla ka niitjas. Nimelt kasutatakse tänapäeva rõivatööstuses palju sünteetilisi kiudusid (polüester, akrüül, nailon), nii eraldiseisvalt, kui ka selleks, et parandada näiteks puuvillase riide omadusi.

Mikroplast võib olla eri värvuse, suuruse ja kujuga (Foto: S.L. Wright)

Iga pesukorra ja riide loomuliku kulumisega eralduvad meie riidest sajad ja tuhanded riidekiud, mis jõuavad samuti lõpuks merre. San Franciscos uuriti heitvees sisalduvat mikroplast ja leiti, et koguni 80 % sellest moodustavad sünteetilised kiud.

Kuna mikroplastid koosnevad plastikust, siis need vees ei lahustu ja looduses ei lagune. Meie kraanikausist või pesumasinast jõuab mikroplast torude kaudu kanalisatsiooni ja sealt edasi reoveepuhastisse. Väiksuse tõttu ei suuda veepuhastusjaamad piisavalt efektiivselt seda mikroprügi veest eraldada ja nii jõuab mikroplast koos heitveega lõpuks veekogudesse. Läänemere piirkonnas läbi viidud uuringu kohaselt uhutakse majapidamisest aastast reovette 130 tonni mikroplastigraanuleid, millest 40 tonni jõuab lõpuks merre.

Miks lisatakse mikroplast meie toodetesse?

Kosmeetika- ja hügieenitoodetesse lisatakse mikroplaste paljudel erinevatel põhjustel. Mikroplast võib toodetes olla nii silmale raskesti eristatava tolmpreenike puru kui ka silmale nähtavate värvikirevate graanulite kujul, mis näevad efektsed välja ja meelitavad ostma.

Mikroplasti leidub kõikjal, näiteks hambapastades, šampoonides, küünelakkides, päiksekaitskreemides, lauvärvides, juukselakkides ja mujalgi. Mikroplast võib olla koorivaks aineks näopesuvahendis või siis aitab see saavutada vajalikku tekstuuri ihupiimades, kreemides ja meikimistoodetes. Plastik on niivõrd odav ja küllaltki vastupidav materjal, seetõttu kasutataksegi seda niivõrd laiaulatuslikult. Plastikule on lihtne anda sobiv

Mikroplasti sisaldavad tooted ja plastikogused. (Foto: 5 Gyres Institute)

suurus, värv ja kuju. Lisaks võib plastiku kasutamine aidata pikendada toote säilivusaega.

Saksamaal viidi läbi mikroplasti teemaline uuring, mille põhjal koostati pikk nimekiri mikroplasti sisaldavatest toodetest. Mikroplasti kasutavad oma toodetes mitmed Eesti turul tegutsevad kuulsad firmad: Johnson & Johnson, L'Oréal, Nivea, The Body Shop, Yves Rocher, Eucerin, Neutrogena, Dove, Palmolive, Max-factor ja Maybelline.

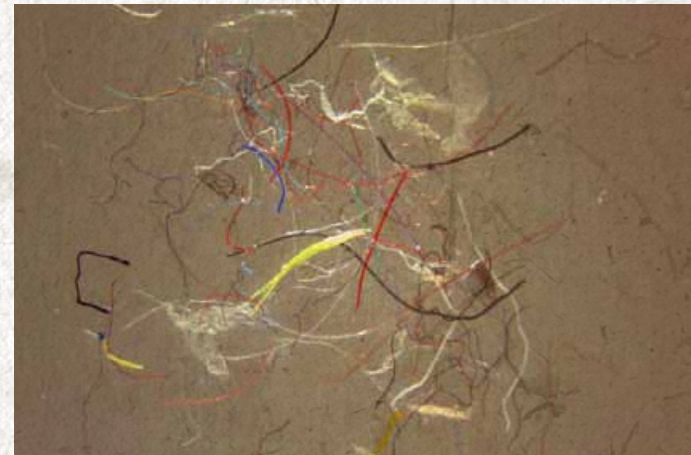
Mõned esirindlikud firmad (nagu Johnson & Johnson, Unilever and Procter & Gamble) on kuulutanud, et asendavad nende toodetes kasutatavad mikroplastid looduslike alternatiividega. Samas näitab Saksamaa keskkonnaorganisatsiooni BUND uuring, et kosmeetikafirmad pole kinni pidanud oma lubadusest mikroplastid toodetest eemaldada. Mikroplaste lisatakse toodetesse iga aastaga üha enam.

Samas on positiivseid märke mitme riigi seadusandluses, teadlikud kodanikud ja kodanikeühendused, on suutnud survestada valitsust mikroplastide kasutamisele karmid piirangud kehtestama. Mikroplastide kasutamine ja seda sisaldavate toodete müümine on keelatud juba mitmel pool maailmas (Hollandis, Austrias, Rootsis, USA-s ja Kanadas).

Kuigi kõige rohkem satub merre sihilikult toodetesse lisatud mikroplasti, võib mikroprügi merre sattuda ka tahtmatult, näiteks suurema plastprügi murenemisel UV-kiirguse ja lainetuse toimel väiksemateks osakesteks. Tahtmatult satuvad merre ka pesupesemisel riidest eraldunud plastist mikrokiud.

Ohud mereelustikule

Mikroplasti leidub kõige rohkem pinnaveses (plastiosakesed on sageli kerged), kuid osakesed settivad ka sügavamale vette. Hoovuste kaudu levib mikroprügi üle kogu ookeani. Teadlaste sõnul on ookeanides plastikut juba mitmeid kordi rohkem kui planktonit. See on suur murekoht, kuna plankton on teadagi toiduahela esimene lüli. Kuna plastprügi on niivõrd laialdaselt

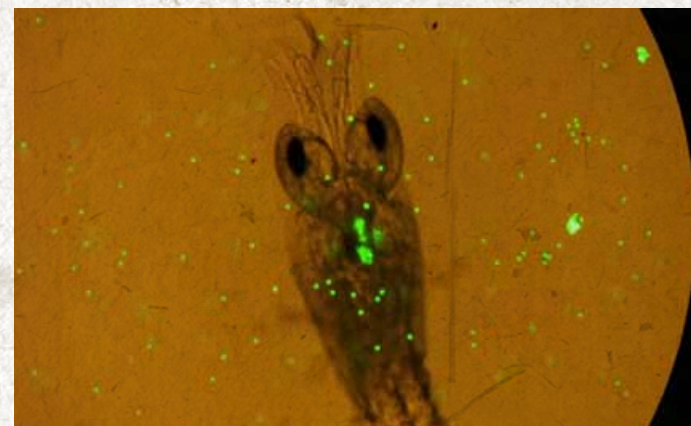

Mikroskoopilised riidekiud satuvad pesupesemisel reovette ja sealt edasi merre. (Foto: Mason, S)

levinud, on seda merest väga keeruline või peaaegu võimatu eemaldada. Nii on saanud mikroplastist globaalne keskkonnaprobleem, mis mõjutab nii meid, kui ka teisi meres elavaid organisme - mereimetajaid, lindusid ja kalasid ning muidugi ka väiksemaid eluvorme –limuseid, rõngusse ja koorikloomasid.

Väikesed plastiosakesed võivad allaneelamisel hakata kogunema mereorganismide seedesüsteemi ning seeläbi tekkiv ummistus võib kaasa tuua nälgimise ja halvemal juhul surma. Loomad ei suuda eristada mikroplasti toidust. Toiduahelat pidi sattuvad plastid järjest suurematesse mereorganismidesse ja jõuavad lõpuks meiegi toidulauale. Jaapani teadlased uurisid anšooviseid Tokyo lahes, plastiosakesi leiti 77 % uuritud kalade seedesüsteemist. Kõige rohkem leiti ühest kalast 15 plastiosakest. See kalaliik on jaapanlaste populaarseim püügikala, mida süüakse nii, et sisikonda ei eemaldata.

Ohtlikuks teeb mikroplasti veel see, et väiksed plastiosakesed võivad edasi kanda ohtlikke ühendeid. Nimelt käitub mikroplast merevees nagu käsn: imades endasse vees leiduvaid ohtlikke ühendeid (raskemetallid, leegiaeglustid jm). Uuringud on näidanud, et mikroplastis on saasteainete kontsentratsioon sageli 100 korda suurem kui ümbritsevas merevees.

Filtertoiduline zooplankton helendavatest plastikosakestest toitumas. (Foto: Kyst, R., kuvatõmmis videost)

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Ja see ligitõmbav efekt ei piirdu ainult saasteainetega, lisaks sellele avastasid mikrobioloogid Atlandi ookeanist võetud proovidest, et mikroplastist osakestele kinnitub hulganisti ka bakterikolooniaid. Näiteks leiti polüpropüleenilt 800 erinevat bakteriliiki, mida ümbritsevas merevees ei esinenud.

Mikroplasti uurimine on teaduses küllaltki uus teema, teadusuringuid on vähe. Kati Lind Tallinna Tehnikaülikoolist uurib ainukesena Eestist just meres leiduvat mikroprügi. Ta kasutab mikrop-lasti kättesaamiseks planktonivõrku, hiljem selekteerib ta sõelaga leitud mikroprügi osakeste suuruste järgi. Tema leiud on näidanud, et mikroplasti leiab hulganisti ka Eesti rannikuvetes, olgu need siis plastgraanulid, kilekottide tükid või riidekiud. Mikroprügi probleem ei ole kauge ja ebamäärane – see puudutab meid kõiki.

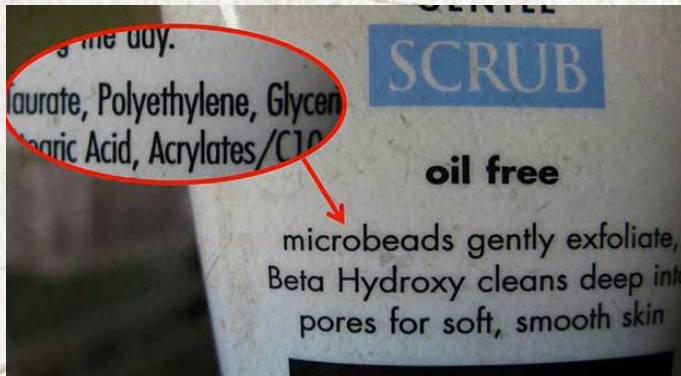
Lisaks sellele on veel vähe jõutud uurida mikroplasti mõju inimese tervisele. Negatiivne mõju võib avalduda, kui plastosakesed satuvad nahale, limaskestadele, suhu või seedetrakti. Näiteks võivad mikroplasti osakesed suus igemete piirile kinni jääda ja tuua kaasa igemehaigused, lisaks sisaldavad mikroplastid ise hormonaalsüsteemi mõjutavaid kemikaale (ftalaadid).

Mida sina ära teha saad?

Hetkel on tarbijate jaoks väga raske või peaaegu võimatu välja selgitada, mis suuruse ja kujuga plasti on tootes kasutatud – puudub läbipaistvus. Samas pole olukord lootusetu.

Siin on kuus lihtsat, kuid tõhusat nippi, kuidas ennetada või vähendada mikroprügi jõudmist loodusesse.

1. Väldi mikroprügi sisaldavaid tooteid – see nõuanne võib kõlada küll lihtsalt, kuid mikroplasti äratundmiseks tuleb endale kõigepealt selgeks teha enimkasutatavate plastide nimed. Seejärel saab igaüks toodete silte lugedes teha teadliku valiku.

Selles näpesugeelis leidub koorival eesmärgil kahte liiki plastikut – polüetüleeni ja akrülaati. (Foto: 5 Gyres Institute)

2. Teadvustamine – kuna mikroprügi on niivõrd uus probleem, siis paljud inimesed pole sellest kuulnudki. Jaga julgelt infot pere ja sõpradega ning uuri ka ise lisa.

3. Eelista looduslikust materjalist riideid ja tooteid: nii ennetad mikroprügi tekkimist, kuna looduslikud materjalid on biolagune-

vad. Näiteks joo vett klaasist pudelist ja kanna puuvillast riideid. Samuti pole mõtet oma toitu ainult plastikusse pakkida – puuvilju ja võileibu võib väga edukalt hoida ka paberist või riidest kotis.

4. Väldi silmale nähtavate mikroplastide kasutamist – sädelevad liimid, litritega küünelakid ja minipärlid on silmale küll ilusad vaadata, aga kas sa naudid nende kasutamist ka siis, kui tead, mida halba nad meres võivad korda saata?

5. Eelista öko- või loodustooted – nende toodete puhul kasutatakse ainult looduslikke koostisosi. Mikroplast pole asendamatu – koorivat efekti omavad ka peenestatud aprikoosikivid, kreeka pähkli koor, kakaouba, kaer ja miks mitte ka kohv, suhkur ja sool.

6. Löö kaasa randade koristusaktsioonidel.

Randasid korras hoides vähendame merre jõudva prügi hulka. (Foto: CCB)

Meie eelistustest ja valikutest sõltub see, mida ostame ja sellest omakorda, mida toodetakse. Tehkem siis teadlikke valikuid, säästes niimoodi oma tervist ja ka keskkonda!

See artikkel on koostatud Eesti Rohelise Liikumise poolt korraldatud Rohelise Tee Öhtu „Mürgine mikroplast – teekond sinu dušigeelist merre ja sealt sinu toidulauale“ põhjal. Teeõhtuid toetab Tallinna linn.

Muud allikad:

<http://www.ccb.se/plasticfreebaltic/#1450859529997-bcad371d-3e8f>

<http://www.plasticsoupfoundation.org/en/2016/10/microplastics-german-cosmetics-sector-does-not-phase-microplastics-out/>

<http://www.nature.com/articles/srep34351>

<http://beatthemicrobead.org/en/>

http://www.bund.net/fileadmin/bundnet/pdfs/meere/131119_bund_mee-resschutz_mikroplast_produkliste.pdf

<https://www.kqed.org/science/2016/08/02/microfibers-how-the-tiny-threads-in-our-clothes-are-polluting-the-bay/>

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1890/150017/abstract>

LOE PAKENDIT JA VÄLDI NEID KOOSTISOSI:

**Polyethylene. Polypropylene. Polyethylene-terephthalate
Nylon-12. Nylon-6. Polyurethane. Acrylates Copolymer**

KESKKONNA-KAITSE JA INIMÕIGUSTE PUUTE-PUNKTID

Autor **ELIISA SAKSING**
ERL-i kommunikatsioonijuht

Novembrikuu algul toimusid nii Tartus kui ka Tallinnas seminarid, kus Sigrid Solnik Arengukoostöö Ümarlauast ning Siim Vahtrus Keskkonnaõiguse Keskusest avasid ja rääkisid lahti keskkonnakaitse ja inimõiguste seoseid. Tegime teemast ka kirjaliku kokkuvõtte.

Keskkonnakaitse ja inimõiguste seosed

Siim Vahtrus: Keskkonnakaitse ja inimõiguste vahel võib välja tuua mitmesuguseid seoseid. Ühelt poolt on keskkonnakaitse vajalik mitme inimeste õiguse kaitseks - näiteks õigus tervise kaitsele ja eneseteostusele. Ja pöördvõrdeliselt võib nende inimõiguste kaitse aidata kaitsta ka keskkonda. Kuid vahel võib juhtuda, et keskkonnakaitse satub inimõigustega konflikti, st mõne teatud inimõiguse kaitseks võib olla vajalik keskkonda halvendada - see puudutab nt hädaolukordade lahendamist.

Uuema aja trendina ongi tekkinud diskussioon sel teemal, kas ühe inimõigusega võiks tunnustada nn õigust puhtale keskkonnale.

Sigrid Solnik: Sageli kannatavad kaitsmata ehk reostatud keskkonna või radikaalselt muutunud kliima tõttu kõige rohkem just arenguriikide inimesed ja nende õigused. Vaesemates riikides sõltub suur osa elanikkonnast elatise teenimisel otseselt neist ümbritsevast loodusest. Ent kui suur rahvusvaheline naftafirma on oma tegevusega reostanud näiteks jõed ja järved, ei saa kohalikud kalurid enam kala püüda ning jäävad ilma oma sissetulekust ja tegelikult on neil ka palju keerulisem inimõigustega - õigus toidule, õigus elule, õigus väärikusele - neist ei jää reostatud keskkonnas just palju järgi. Eks Lääneriigid, kus inimesed ajavad taga õigust puhtale keskkonnale, panustavad ise ka üsna palju ülejäänud maailma reostamisele - saastav tootmine, maavarade kaevandamine, samuti meie prügi lihtsalt viiakse teise kohta, silma alt ära.

Suurim ebaõiglus seoses kliimamuutusega on aga just see, et neid, kes kliimamuutuste eest kõige vähem vastutavad, mõjutab see kõige rohkem.

Ghana kooliõpilased hiljuti paigaldatud veepumba juures. (Foto: BBC)

Seosete loomise olulisus

Siim Vahtrus: Inimõigused kui üldiselt ja kõikjal aktsepteeritud ühised väärtused võiksid olla heaks vahendiks, mille abil saada üle sellest, et keskkonnavalitsused reeglid, seadused ja keskkonnakaitse väärtustamine on eri piirkondades erinev. Nt mitmesuguste saasteainete õhku paiskamise osas võib riigiti olla reeglites suuri erinevusi, aga kui vaadata seda küsimust tervise kaitse vaatepunktist, oleks põhjust nende ühtlustamiseks.

India poiss ujumas saastatud vees. (Foto: Greenatom)

Sigrid Solnik: Ma arvan, et kuna need seosed on paratamatult olemas, on hästi oluline neid veel kõvema häälega rõhutada. Nagu Siim ka enne välja tõi - kaitstud keskkond on eelduseks paljude inimõiguste nautimiseks. Lähene me keskkonnaküsimustele sageli hästi praktiliselt, korjame maast prügi või kirjutame ette kui mitu trahviühikut trahvi tuleb teha neile, kes heitevee jõkke kallavad. Ma arvan, et selle praktilisuse taustal on oluline silmas pidada ka laiemat pilti, miks me üldse peaksime keskkonnast ja kliimast hoolima - et kui need on katki, siis ei ole ka meil, inimputukatel enam suurt midagi.

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Õigus puhtale keskkonnale pole tagatud maailmas kõigile võrdselt

Sigrid Solnik: See kipub natuke olema küll nii, nagu maailmas õiguste ja võimalustega üldiselt - mida rikkam ja valgem sa oled, seda rohkem sul neid on. Kui sul ei ole n-ö loteriis vedanud ning oled sündinud vaesena mõnda maailma vaeseimatest riikidest, on suur tõenäosus, et su elukeskkond seal on reostatud või saab see üsna pea kliimamuutuste tõttu kardinaalselt muudetud.

Ühelt poolt mängivad sellises olukorras oma osa arenguriikide nõrgad valitsused ning kohalike inimeste madal teadlikkus ja olematud traditsioonid keskkonnakaitse osas. Kui puuduvad keskkonda hoidvad seadused või on riigi võimekus neid seaduseid ellu viia ja rikkujaid karistada, on tagajärjeks paratamatult saastatud loodus. Teisalt aga on negatiivsetes keskkonna-alastes trendides oma roll mängida ka jõukatel riikidel ning Lääne suurtel firmadel. Märkimisväärne osa Põhjapoolkera toksilistest jäätmetest laevatakse arenguriikidesse, kellel pole erilist võimekust selle prügiga midagi peale hakata. Suured naftafirmad puurivad naftat arenguriikides ega hooli ei keskkonnast ega inimestest, kes seal elavad ning kelle tervis ja elatisallikad reostuse tõttu kannatavad.

E-jäätmete prügilad Aafrikas. (Foto: Free Computer Recycling blogi)

Lisaks kui rääkida kliimamuutustest, siis nende peamised tekitajad on arenenud tööstusriigid, samas kliimamuutuste tagajärjed avalduvad eelkõige vaesemates riikides, olgu selleks siis üha enam kõrbestuv Sahara-alune Aafrika või väikesed, uppumisohtu saareriigid Vaikses ookeanis. On ka välja toodud seda, et naised kannatavad keskkonnareostuse ning kliimamuutuste tõttu proportsionaalselt enam kui mehed. Üheks põhjuseks on näiteks see, et suures osas maailmas langeb väikepõllunudus naiste õlule, seega kui saagid hävivad, jäävad oma sissetulekust ilma just naised. Huvitav fun fact on ka näiteks see, et vaesemaid piirkondi tabavates, üha enam just kliima muutumise tõttu toimunud looduskatastroofides saab surma rohkem mehi kui naisi. Seda seletatakse faktiga, et laste ja vanurite eest hoolitsemine

on naiste töö ning seetõttu ei saa nad nii kiiresti ega nii aegsasti põgeneda. Ehk siis võib öelda, et naistel on muutuvates keskkon-naoludes palju keerulisem oma inimõigusi kasutada või säilitada.

Probleemide lahendamine

Siim Vahtrus: Eelkõige on vajalik jõuda mõistmisele, et inimesistents ilma looduskeskkonna säilitamiseta ei ole võimalik. Kui me peame õigust elule kõige olulisemaks õiguseks, mis on kõige aluseks, siis tuleb meil selle tagamiseks ka keskkonda kaitsta.

Sigrid Solnik: Meil kodanike ja tarbijatena on ka võimalik astuda endapoolseid samme. Eesmärk on küll suur, aga see ei saa olla vabanduseks - peaksime kõik jälgima, et me oma ostude kaudu ei toetaks neid ettevõtteid, kes meist kaugel loodust reostavad ja inimõigustest teerulliga üle sõidavad. Samuti on meil kodanikena võimalus kas valimiste ajal või näiteks vabaühendustes tegutsedes viia riigi- ja kohaliku omavalitsuste juhtideni sõnum, et keskkond on oluline ja Eesti peaks keskkonnaõiguste ja inimõiguste eest seisma nii kodus kui rahvusvahelisel tasandil.

Inimene loodusega koos. (Foto: Bossfight Stock Photos)

Keskkonnakaitse ja inimõiguste kokkupuute näide Eestist

Siim Vahtrus: Eestis on olnud põnevaid kohtulahendeid, millest huvitavaim on nn Maripuu-kaasus. Selles asjas vaidlustas üks kinnistuomanik naaberkinnistule plaanitud kuivendussüsteemi, tuues ühe argumendina välja selle, et see halvendab tema kinnistul asuvaid kaitsealuseid taimekooslusi. Riigikohus leidiski vaidluses lõpuks, et kuna taimed on kinnistu ja selle omandiõiguse oluliseks osaks, oli naabril õigus kuivendussüsteemi rajamine vaidlustada. Kohus andiski talle õiguse, kuna kuivendussüsteemi mõjusid looduskeskkonnale ei olnud kohaselt hinnatud. Sel viisil õnnestus ühel kinnistuomanikul kaitsta nii oma maatükki kui sel asuvat loodust, lahend löi kindlasti ka pretse-dendi tulevikuks.

KUIDAS RÄÄKIDA LASTELE KESKKONNA-TEEMADEST?

Autor KADRI TÖNNISSON
ERL-i juhatuse liige

Lapsed omandavad oma kõige esimesed kogemused elus ema-isa kõrvalt õppides. Mänguhoos või muude asjadega tegeldes töötab laste kuulmismeel ja talletab olulist informatsiooni. Talletab just sellist infot, millise hoiakuga on tema vanemad. Ja paljud teemad, mille puhul meie mõtleme, et laps on väike ega saa asjast nagunii aru, omavad suuremat tähtsust kui arvata oskaks.

Ema ja tema kolmeaastane tütar lasteaia mänguväljakul. (Foto: Adam Berry/Getty Images)

Näiteks märkas ühel hetkel oma kodus sellist situatsiooni, et kui vanaema käis üheaastasele tütrele lapsehoidjaks, siis tüdruk õpetas talle jäätmete sorteerimist ning näitas millisesse konteinerisse tarbetu ese visata. Teinekord märkas inimesi, kuidas vanem tütar (nelja-aastane) ei saanud aru, et kuidas mõnes kohas käivadki kõik jäätmed ühte ämbrisse ning küsis iga kord, et millisesse prügikasti konkreetne jääde käib.

Me ei ole lastele mitte kunagi rääkinud jäätmete sorteerimise põhjustest ega vajalikkusest ja tuleb välja, et mingis vanuses ei olegi see absoluutselt oluline. Lapsed teevad seda ja õpetavad teisi lihtsalt seetõttu, et kodus niimoodi tehakse. Jäätmete sorteerimine on vaid üks väheseid selliseid asju ja erinevates kodudes on kindlasti need tegevused erinevad.

Tõenäoliselt on enamus meist kogenud, et kõige paremaid tulemusi erinevate teemade õppimisel annavad päris elus toimuvatest situatsioonidest saadud kogemused. Nii nagu uut keelt on raske õppida kui puudub reaalne võimalus praktiseerida rääkimist on ka keskkonnaprobleeme keeruline õpikust õppida. Seetõttu on tõenäoliselt parim siinkohal keskenduda pigem igapäevastele küsimustele, mitte rääkida laste akadeemilistest teooriatest.

Metsalasteaed Taanis (Foto: Marianne Borowiec)

Teiselt poolt ei oma lastele mõju mitte ainult kodused toimetused. Väga suure osa oma päevadest veedavad lapsed lasteaedades. Iga lapsevanem teab, et lasteaed on lapse teine kodu ja sealne õpetaja suur autoriteet väga paljudes asjades. Enamuse lasteaedade õppekavas on kirjas punkt, et õppetöö tulemusel laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnasõbralikku mõtleviisi. See, kuidas selleni jõutakse jääb aga õpetaja otsustada. Tihti piirdub see kaks korda aastas pargis jalutamise või loodusmaja külastamisega. Paremal juhul veedavad lapsed palju aega iga päev õues toimetades ja õppeaias uudistades. Mitmetes lasteaedades toimuvad karukoosolekud, kus käsitletakse erinevaid elulisi probleeme, et kuidas oleks õige käituda. Ning äärmuslikuma variandina on olemas lausa metsalasteaiad, kus lapsed ongi terve päev õues - looduses.

Metsalasteaed Taanis (Foto: Marianne Borowiec)

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis
nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Selleks, et pakkuda oma lastele midagi teistmoodi kui tavalasteaias, on loodud üle maailma väga palju kogukonna lasteaedadeid, eralasteaedeid. Neid on väga erinevaid alustades ajalooliste kultuuriliste väärtuste hoidmisele pühendunud asutustest kuni juba eelnevalt mainitud metsa-lasteaedadeni. Ka kogukonna kaasatus on neis erinev. Osas töötavad kogukonna liikmed graafiku alusel erinevatel ülesannetel, teistes on palgalised õpetajad ja lapsevanemad jaganud omavahel näiteks toitlustamise, et kes millisel päeval süüa teeb. Kolmandates töötab lasteaed tavalasteaia põhimõtetel, aga käsitletavat teemad on lihtsalt erinevad.

Minul on tunne, et lasteaed on nagunii alati üsna palju sealsete laste vanemate nägu ning vastavaid väärtusi edasi kande. Näiteks see, milliseid huviringe lasteaia korraldatakse ja kuidas tähtpäevi tähistatakse. Kui lapsevanemad ei taha, et laps käib jalgpallitreennis, vaid eelistavad joogat, siis tõenäoliselt ei jää jalgpallitreenn lihtsalt ellu. Ühiste väljasõitude ja matkade korraldamine ning nendel osalemine on samuti suures osas lastevanemate teha. Kui kutsutakse emasid-isasid oma ametitest rääkima, siis kuulevad lapsed just nendest teemadest, mis selles ringkonnas aktuaalsed.

Nii käisin mina näiteks eelmisel aastal lasteaia kilekotivabal päeval tutvustamas selle päeva mõtet. Enamus lastest polnud varem kuulnud sellisest tähtpäevast nagu kilekotivaba päev, kuid paljud oskasid nimetada mitmeid põhjuseid, miks kilekotid võivad halvad olla. Lapsed on valmis uutel teemadel kaasa mõtlema ja nende fantaasia on piiritu. Tihti piisab vaid paarist vihjest, tähelepanu suunamisest, et panna neid avastama uusi huvitavaid aspekte maailmast meie ümber.

Pisikeste igapäevaste tegevustega hea eeskuju näitamine ning nende asjade selgitamine omab lapse väärtushinnangute kujunemises olulisemat rolli kui tunnis õpitud tarkused. Soovitan kuulata oma lapse mõtteid ning arutleda teda ennast huvitavatel keskkonna ja looduse teemadel, sest need on asjad mis lapsele päriselt korda lähevad ja meelde jäävad.

Natuke tutvustavat juttu ja ka video sellest, mida tehakse Taani metsalasteaias: www.perejalaps.delfi.ee/lasteaialaps/selles-lasteaias-voivad-lapsed-teha-peaaegu-koike?id=75259109

Norra kroonprintsess Mette-Marit külas metsalasteaias. (Foto: Ragnar Singsaas/Getty Images)

PÕNEVAT LUGEMIST, VAATAMIST

USA president Donald Trump on oma kandidatuuri ajal vandunud, et Ameerika Ühendriigid ei osale TPP ega TTIP lepetes. Mis on nende kahe leppe erinevused ning miks president Trump nende vastu on?

"Vannun, et TTIP lepet ei saa olema!" (Foto: Telegraph)

<http://www.telegraph.co.uk/business/2016/11/22/difference-ttip-tpp-does-donald-drump-want-scrapped/>

* * *

Kas jäätme- või pakendivaba eluviis on võimalik? Oma enda katsetustest kirjutab blogi Terviklik Ringlus autor Kadri Kaarna.

Kadri Kaarna (Foto: Erakogu)

<http://tervering.ee/jaatmevaba-elustiili-pole-olemas/>

Teadlased vaidlevad selle üle, kas puudelt langenud lehed oleks mõistlik kokku riisuda või oleks keskkonnale kasulik see, kui langenud lehed jääksidki maha. Vaidlustest hoolimata käib linnades agar lehtede kokkuriisumine, mis läheb meile ka raha maksma.

Puulehtede purustamine ja äravedu Tartus Toomemäel. (Foto: Virgo Siil)

<http://novaator.err.ee/v/loodus/a0573957-bbed-4f2d-bd8b-d05441a84019/teadlased-vaidlevad-kas-langenud-puulehed-tuleks-kokku-riisuda-voi-maha-jatta>

* * *

Novembri viimane nädal kannab juba mitmendat aastat üleeuroopalise jäätmetekke vähendamise nädala nime. Selle raames kutsutakse kõiki eurooplasi üles tekitama vähem jäätmeid ja kasutama ressursse säästlikult.

Suur prügimüür (Foto: Eva Sepping)

<http://www.envir.ee/et/uudised/moistlik-tarbimine-aitab-vahendada-jaatmete-hulka>

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all Eesti Roheline Liikumine

Eesti Roheline Liikumine
Tiigi 8-24, 51003 Tartu

Mob: +372 5645 4459
E-post: info@roheline.ee

OSALE

30. NOVEMBER

kell 18:00 Tallinna Loomaaias, Paldiski mnt. 145/ Ehitajate tee 150, Tallinn
Rohelise Tee Õhtu **“Linnaimesindus, pestitsiidid ja tolmeldajad”**

Lisainfo: meriliis@roheline.ee

FB event: <https://www.facebook.com/events/363591693984007/>

6. DETSEMBER

kell 18:00 (toimumispaik täpsustamisel, jälgi infot facebookis)
Rohelise Tee Õhtu **“Zerowaste ehk jäätmevaba elustiil”**

Lisainfo: meriliis@roheline.ee

FB event: <https://www.facebook.com/events/1778602705725273/>

7. DETSEMBER

kell 18:00 Tartu Loodusmajas, Lille 10 Töötuba **“Sel aastal teen jõuluringid ise!”**

Lisainfo: eliisa@roheline.ee

FB event: <https://www.facebook.com/events/1776959102555191/>

NB! Kohti piiratud arv, vajalik eelregistreerimine: goo.gl/G7LRb2

Projekti rahastab Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest.

Eesti Rohelise Liikumise infokirja ilmumist rahastab Euroopa Liit
ja infokirja sisu eest vastutab Eesti Roheline Liikumine.

Eesti Roheline Liikumine Tiigi 8-24, 51003 Tartu
Mob: +372 5645 4459 E-post: info@roheline.ee
Jälgi meie tegevusi ka Facebookis nime all
Eesti Roheline Liikumine

Toimetaja: Eliisa Saksing
eliisa@roheline.ee

Kujundaja: Neeme Möll

